

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ-МЕНЕДЖЕРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Самсоненко Н.І., кандидат філологічних наук, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна,

Лютвієва Я.П., Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна

Анотація — У тезах розглянуто шляхи формування соціокультурної компетенції на заняттях з іноземної мови як здатності сприймати іноземну культуру та адекватно діяти під час міжкультурного спілкування у майбутніх менеджерів.

Ключові слова — соціокультурна компетенція, іноземна міжкультурна комунікація, явище культурного шоку.

За умов сучасної глобалізації суспільства та входження України до світової спільноти зростає потреба у підготовці фахівців, економічного профілю зокрема, які могли б ефективно вести іноземну міжкультурну комунікацію. Для цього не достатньо лише навчати студентів-менеджерів іноземної мови. Треба формувати глибинне розуміння відмінностей світосприйняття та комунікативної поведінки представників різних іноземних культур, сприяти толерантному ставленню до особливостей їхнього менталітету. Сьогодні суто мовні знання, мовленнєві навички та вміння не стають запорукою вдалої іноземної комунікації та успішної співпраці без навчання особливостей ведення міжкультурної комунікації. Питання вивчення культури країни, мова якої вивчається, в межах навчання іноземної мови привертала увагу закордонних та вітчизняних учених (С. Крамш, Н.К. Склярєнко, С. Стемплєскі, О.Б. Тарнопольський та ін.) [1]. Для методики викладання іноземної мови навчання міжкультурної комунікації залишається актуальним питанням, бо

визначається потребою формування іноземної комунікативної компетенції у майбутніх фахівців з менеджменту.

Сьогодні науковці погоджуються, що іноземна культура є частиною загальної культури людства, якою можуть оволодіти студенти у процесі комунікативної іноземної освіти в пізнавальному (культурознавчому), розвиваючому (психологічному), виховному (педагогічному) та навчальному (соціальному) аспектах. Таким чином, у процесі навчання іноземної мови основним завданням викладача стає виховання студента будь-якої спеціальності як полікультурної особистості, психологічно стійкої до впливу іншого культурного середовища та культурного шоку, здатної орієнтуватись в іншій культурі та долати лінгвоетичні бар'єри комунікації. Оволодіння ж студентами економічного профілю навчання соціокультурною компетенцією сприятиме налагодженню міжнародних професійних зв'язків цих фахівців з іноземними партнерами.

Майбутні менеджери вивчають ділову іноземну мову для професійного спілкування, що передбачає вивчення стандартів комунікативної поведінки представників іноземних країн, мова яких вивчається. Формування соціокультурної компетенції у студентів-менеджерів передбачає розвиток розуміння різних аспектів культури та мовної поведінки у професійному середовищі, сприяючи розвитку вмінь, характерних для поведінки представників певної культури в культурних

і професійних ситуаціях комунікації, а також реагування на них.

Відомо, що комунікативні бар'єри, які можуть виникати під час спілкування з носіями іноземної мови в умовах міжкультурної комунікації, можуть бути як вербальні, так і невербальні. Цей аспект спілкування розглядався сучасними психологами (М.С. Андріасов, А.Піз), антропологами (Е.Т. Холл), але є недостатньо вивченим методистами. Е.Т. Холл підкреслює, що комунікація відбувається одночасно на різних рівнях свідомості [2]. Дослідник наголошує, що невербальний компонент акту комунікації є не менш важливим за вербальний, бо саме це уможливує розуміння людей як в межах, так і поза межами національних кордонів.

Вплив іншомовного комунікативного середовища на людину часом може привести до культурного шоку – стану втрати орієнтації та емоційного збурення, що виникає, коли людина раптово потрапляє в іншу культуру та перебуває там певний час. Цей стан виникає через те, що у межах рідної культури у людини створюється стійка картина бачення світу, формується її менталітет. Ці погляди на світ людина вважає єдино можливими. Зустрівшись з іншим світоглядом за межами своєї культури, людина починає відчувати неприйняття нового, продовжуючи сприймати іноземну культуру крізь призму своєї культури. Тобто виникає конфлікт двох культур на рівні свідомості людини, що спричинює дискомфорт.

Міжкультурні непорозуміння можуть призводити до виникнення культурного шоку, що має п'ять фаз свого розвитку:

-ейфорія (людина радіє перебуванню в іншій країні/ культурі, не помічає культурних розбіжностей через обмежений контакт з представниками іноземної культури);

-відчуття відчуженості (людина помічає значні розбіжності між рідною та іноземною культурами, трапляються проблеми у спілкуванні, з'являється відчуття того, що інша культура та її представники є чужими);

-ескалація напруженості (відчуття відчуженості зростає, загострюються проблеми у спілкуванні, іноземна культура сприймається негативно, а рідна ідеалізується, зростає відчуття дискомфорту);

-акцептація (відчуття неприйняття іноземної культури поступово змінюється толерантним до неї ставленням, проблеми у спілкуванні з представниками іншої культури починають сприйматися не як негативні прояви їх звичок, а як наслідок міжкультурних відмінностей, що не заважають загальному порозумінню);

- акультурація (людина починає відчувати себе комфортно в іноземній культурі, не втрачаючи зв'язку з рідною, розуміє специфіку міжкультурного спілкування) [3].

Явище культурного шоку не є актуальним для тих, хто вивчає іноземну мову поза країнами цих мов. Стосується воно тих, хто перебуває за кордоном. Але вважаємо, що на заняттях з іноземної мови необхідно використовувати методичний потенціал явища культурного шоку для формування соціокультурної компетенції у студентів-менеджерів.

Ключем до пізнання іншомовної культури є не лише отримання інформації про цю культуру, але й знайомство студентів з механізмами міжкультурного спілкування, що є спільними для різних культур, а саме з особливостями сприйняття людиною іншокультурного світу і проблемами, що можуть виникати. Культурний шок, на думку більшості дослідників цього явища, є тим, що неможливо уникнути під час перебування в іншій культурі чи країні. Тому сприяння усвідомленню цього явища як об'єктивної реальності студентами економічного профілю навчання дасть змогу мінімізувати вплив на них культурного шоку у майбутньому.

Методичний підхід до явища культурного шоку на заняттях з іноземної мови з метою пояснення студентам механізму його виникнення та особливостей перебігу є ефективним за умови рефлексії студентами власного або чужого досвіду перебування в

іноземній культурі. Соціокультурна рефлексія відбувається під час евристичної бесіди викладача зі студентами у процесі виконання завдання/ після контролю завдання шляхом постановки конкретних питань студентам, що вимагають від них аналітичного мислення. Шукаючи відповіді на запитання студенти повинні самі прийти до розуміння явища культурного шоку та розвинути чутливість до факторів, що це явище викликають.

Наступним кроком у роботі з цим явищем на заняттях з іноземної мови є пошук студентами стратегій мінімізації впливу та виходу з культурного шоку, адже саме оволодівши стратегіями міжкультурної комунікації, вони зможуть застосовувати їх у реальному житті.

Добираючи матеріали для вправ, що мають допомогти студентам усвідомити явище культурного шоку, доцільно використовувати тексти, авторами яких є люди, які пережили культурний шок. Такі матеріали можна знайти у пошукових системах електронної інформації в мережі Інтернет. Виконання ж вправ, що знайомлять студентів-менеджерів з явищем культурного шоку, не передбачає відхилення від головної мети навчального процесу – навчання іноземної мови. Їхньою особливістю є соціокультурна спрямованість. Існує також і виховний аспект цих вправ, бо вони сприяють розвитку толерантності, виявленню можливостей для взаєморозуміння та взаємозбагачення, позбавлення деструктивних культурних стереотипів.

Працюючи на заняттях з іноземної мови над формуванням соціокультурної компетенції у студентів-менеджерів, слід підпорядковувати соціокультурні цілі комунікативним, тобто комунікативний підхід має бути первинним.

Важливою є роль викладача у процесі формування соціокультурної компетенції, бо

він стає модератором цього процесу. Важливо, щоб викладач не розповідав студентам про висновки, до яких слід дійти у процесі виконання вправ, а так вів бесіду, щоб студенти самі зробили ці висновки. Такий підхід вимагає особливої гнучкості й майстерності викладача, якому слід бути готовим до імпровізації.

Отже, формування соціокультурної компетенції у студентів-менеджерів на заняттях з іноземної мови передбачає використання й методичного потенціалу явища культурного шоку, що є кроком на шляху усвідомлення майбутніми фахівцями механізмів міжкультурного спілкування і вироблення ними стратегій для подолання міжкультурних непорозумінь.

Список використаної літератури

1. Тарнопольский О.Б., Кожушко С.П. Методика обучения английскому языку для делового общения: Учебное пособие / О.Б. Тарнопольский, С.П. Кожушко. – К.:Ленвент, 2004. – 192 с.
2. Hall E.T. The Silent Language. – New York: Anchor Books. A Division of Random House, Inc. – 210 p.
3. Oberg K. Cultural Shock: Adjustment to New Cultural Environments/ K. Oberg / Practical Anthropology 7, 1960. – pp.177-182.

Автори

Самсоненко Наталія Ігорівна, канд. філол. наук, доцент кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (e-mail: samsonenko.nataliia@gmail.com).

Лютвієва Ярослава Павлівна, старший викладач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (e-mail: evlutic@gmail.com).

Тези доповіді надійшли 10 січня 2020 року.

Опубліковано в авторській редакції